

УДК 343.359.3(477)

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 333 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Самойлова О. С.

*Навчально-науковий інститут підготовки фахівців для підрозділів слідства
та дізнання Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків, Україна*

В статті розглянуто об'єкт злочину, передбаченого ст. 333 Кримінального кодексу України (порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю). Досліджується структура об'єкта вказаного злочину, визначається місце ст. 333 КК України у структурі Особливої частини Кримінального кодексу України.

Ключові слова: об'єкт злочину, товари, що підлягають державному експортному контролю, громадська безпека, товари подвійного використання, товари військового призначення.

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (ст. 333 КК). Суспільна небезпека цього злочину полягає у тому, що його вчинення створює умови для безконтрольного розповсюдження різних видів зброї у світі, зокрема в країнах з нестабільною політичною ситуацією, для озброєння екстремістських, терористичних угруповань тощо, і таким чином впливає на стан виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та звичайних видів озброєння і на стабільність міжнародних відносин України з іншими державами. Тож є підстави стверджувати, що статтю присвячено дослідженню актуальної для юридичної науки проблеми.

Метою дослідження, що здійснюється у цій статті? є аналіз об'єкта злочину, передбаченого ст. 333 КК (порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю), розробка рекомендацій щодо тлумачення цієї ознаки та визначення місця ст. 333 КК України у структурі Особливої частини Кримінального кодексу України.

Проблеми кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 333 КК України досліджувались авторами підручників з кримінального права та авторами науково-практичних коментарів до Кримінального кодексу України. Більш детальний аналіз цього злочину залишився поза увагою вчених, хоча окремі дослідження проводились вченими у інших галузях науки, наприклад, Гришутиним О. М., Комісаренко С. В.

Безперечним досягненням України у виявленні і запобіганні спробам розповсюдження озброєння з боку країн, які викликають занепокоєння, є участь представників України у засіданнях чергового Пленуму Австралійської Групи, що відбувся у м. Парижі з 21 по 25 вересня 2009 р. У ході Пленуму делегати обмінялись інформацією щодо найкращих практик та заходів виявлення і запобігання спробам розповсюдження озброєння з боку країн, які викликають занепокоєння. Крім того було запропоновано декілька змін до списків біологічних та хімічних товарів, що можуть

бути використані у створенні хімічної та біологічної (бактеріологічної) і токсичної зброї, та які підлягають експортному контролю.

Злочин, передбачений ст. 333 КК України? розташовано у Розділі XIV Кримінального кодексу України, тобто законодавець визначає родовим об'єктом цього злочину суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову і мобілізації. Безпосереднім об'єктом цього злочину пропонується вважати суспільні відносини у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів, тобто суспільні відносини з охорони суверенітету України, цілісності і недоторканності її кордонів [1, с. 196-197].

Необхідно звернути увагу, на те що, з прийняттям Закону України «Про внесення зміни до статті 333 Кримінального кодексу України» ця стаття мала іншу назву: «незаконний вивіз за межі України сировини, матеріалів, обладнання для створення зброї, а також військової і спеціальної техніки» [2]. Вона практично дублювала ст. 228-6 КК України від 28.12.1960 р, згідно з якою кримінально караними вважались порушення встановленого порядку вивозу за межі України сировини, матеріалів, обладнання, технологій, які можуть використовуватися для створення ракетної, ядерної, хімічної, інших видів зброї, військової і спеціальної техніки або надання послуг по створенню зброї, військової та спеціальної техніки, а так само незаконний їх вивіз, запасних частин до них та військового майна при відсутності ознак контрабанди.

Родовим об'єктом цього злочину визнавалася громадська безпека у сфері створення ракетного, ядерного, хімічного, інших видів зброї, військової та спеціальної техніки. У тому ж разі коли вказані предмети переміщувались поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вчинене слід було кваліфікувати як контрабанду [3, с. 961].

Як бачимо з вищевикладеного, ст. 333 КК України зазнала істотних змін, а саме: змінилось розташування злочину у системі Особливої частини КК, а тим самим змінився об'єкт злочину; розширився перелік предметів злочину; діяння вже не вичерпується тільки вивозом за межі України вказаних вище товарів; відсутня вказівка на відмежування злочину від контрабанди. Але при цьому суспільна небезпека злочину не зазнала змін. З чого ми можемо зробити висновок про те, що ми розглядаємо однакові за своєю соціальною сутністю злочини.

Постає питання так на який же все ж таки об'єкт посягає вказаний злочин? Чи є таким об'єктом суспільні відносини у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів? Для правильного з'ясування сутності об'єкта злочину і «механізму» злочинного посягання на нього важливо визначити структуру суспільних відносин і взаємодію між різними елементами їх складових частин. Структурними елементами суспільних відносин є суб'єкти (носії) відносин, предмет, з приводу якого існують відносини, соціальний зв'язок (суспільне значуща діяльність) як зміст відносин.

До складу будь-яких суспільних відносин входять їх суб'єкти (учасники відносин). Не є виключенням й злочин, передбачений ст. 333 КК України. Суб'єктам відносин можна визнати державу в особі органів законодавчої та виконавчої влади, з одного боку, та суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів або кінцевих споживачів товарів – з іншого.

Держава в цих відносинах виступає як форма, яка визначає правове становище суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів та кінцевих споживачів товарів.

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів це – зареєстрований спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю суб'єкт підприємницької діяльності України, який має намір здійснювати або здійснює міжнародні передачі товарів, включаючи посередницьку (брокерську) діяльність.

Кінцеві споживачі товарів це – суб'єкти підприємницької діяльності України, державні органи України, Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні органи, іноземні суб'єкти господарської та іншої діяльності, які безпосередньо є споживачами товарів, відповідно імпортованих в Україну або експортованих з України.

Предметом суспільних відносин справедливо називають усе те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують і самі ці відносини. У нашому випадку предмет суспільних відносин це товари, що підлягають державному експортному контролю, а саме товари військового призначення та подвійного використання.

Відповідно до законодавства та в рамках діяльності у багатосторонніх міжнародних режимах експортного контролю відповідною постановою Кабінету Міністрів України затверджено Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення [4]. Товари, контроль за міжнародними передачами яких здійснюється відповідно до цього Порядку, зазначені у Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, наведеному у додатку до цього Порядку. Цей Список відповідає аналогічному списку військових товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного режиму експортного контролю «Вассенаарська домовленість» та періодично оновлюється залежно від відповідних рішень, які приймаються у рамках цього режиму.

Товари військового призначення в сукупності чи окремо – це: вироби військового призначення – озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів; послуги військового призначення; технології військового призначення; технічні дані; технічна допомога; базові технології.

Аналогічним чином затверджено Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання [5]. Товари, контроль за міжнародними передачами яких здійснюється відповідно до цього Порядку, зазначені у списках:

- товарів, що можуть бути використані у створенні звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки, який відповідає аналогічному списку товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного режиму експортного контролю «Вассенаарська домовленість»;

- товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї, який відповідає аналогічному списку товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного «Режиму контролю за ракетними технологіями»;

- товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї, якій відповідає аналогічному списку товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного режиму експортного контролю «Група ядерних постачальників»;

- товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї, якій відповідає аналогічному списку товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного режиму експортного контролю «Австралійська група», а також містить відповідні списки хімікатів, які визначені у Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї»;

- товарів, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, якій відповідає аналогічному списку товарів, прийнятому в рамках діяльності міжнародного режиму експортного контролю «Австралійська група».

Усі зазначені вище списки періодично оновлюються залежно від відповідних рішень, які приймаються у рамках діяльності конкретних багатосторонніх міжнародних режимів експортного контролю.

Тобто товари подвійного використання це – окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також роботи і послуги, пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Списки складаються за відповідними групами товарів спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю із залученням заінтересованих центральних органів виконавчої влади. До складання списків можуть також залучатися представники підприємств, наукових установ, організацій, а також їх об'єднань.

Також предметом, можуть бути товари не внесені до списків, у разі, коли: такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпорного сертифіката на вимогу держави-експортера; експорт або тимчасове вивезення таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів.

Обов'язковим структурним елементом будь-яких суспільних відносин є соціальний зв'язок, під яким розуміють певну взаємодію, певний взаємозв'язок суб'єктів. Зовні соціальний зв'язок найчастіше знаходить свій вияв у різних формах людської діяльності. У нашому випадку соціальний зв'язок знаходить свій прояв у діяльності суб'єктів суспільних відносин, розглянутих вище з приводу такої діяльності, як міжнародна передача товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Міжнародні передачі товарів – це експорт, імпорт, реекспорт товарів, їх тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на її територію, транзит товарів територією України, а також будь-які інші передачі товарів, що здійснюються

за межами України, за умови участі в них суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів [6].

Експорт – продаж або передача на інших законних підставах товарів іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів за межі митного кордону України, включаючи реекспорт товарів, у тому числі: продаж або передача товарів в Україні посольству чи представнику будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземцю чи особі без громадянства; продаж або передача в Україні чи за її межами права управління (контролю) товарами відповідно юридичній особі іноземної держави чи її представнику, іноземцю чи особі без громадянства, у тому числі через засоби зв'язку; розкриття технології іноземцю чи особі без громадянства; фактичне відвантаження товарів з метою подальшої їх передачі або переміщення за межі України.

Імпорт – купівля або отримання на інших законних підставах від іноземних суб'єктів господарської та іншої діяльності товарів із ввезенням або без ввезення цих товарів в Україну, включаючи їх купівлю для власного споживання філіями та представництвами установ і організацій України, що знаходяться за її межами, а також дипломатичними представництвами та консульськими установами України за кордоном;

Реекспорт – продаж або передача на інших законних підставах іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення за межі України товарів, раніше імпортованих в Україну;

Транзит – перевезення товарів з однієї до іншої іноземної держави територією України між двома пунктами або в межах одного пункту пропуску через державний кордон України, за винятком випадків, коли право власності чи право володіння та користування товаром у разі такого перевезення на території України в установленому порядку переходить від однієї до іншої особи;

Тимчасове вивезення товарів – вивезення товарів з України до іноземної держави з наступним їх поверненням в Україну;

Тимчасове ввезення товарів – ввезення товарів в Україну з іноземної держави з наступним їх вивезенням за межі України.

Таким чином, соціальний зв'язок у цих правовідносинах виражається у діяльності їх учасників, яка спрямована на забезпечення нормального функціонування діяльності щодо міжнародної передачі товарів, які підлягають державному експортному контролю. Вищезазначена діяльність суб'єктів, їх права та обов'язки щодо неї визначені законодавством. Матеріальним змістом суспільних відносин є поведінка цих суб'єктів, а юридичним – суб'єктивні юридичні права та обов'язки, встановлені у законодавстві. При порушенні порядку здійснення такої діяльності шкода об'єкту заподіюється шляхом невиконання або не належного виконання покладених на суб'єктів цих відносин обов'язків, таким чином здійснюється розрив соціального зв'язку шляхом протиправного виключення себе з цих правовідносин, що призводить до створення умов для безконтрольного розповсюдження різних видів зброї у світі, для озброєння екстремістських, терористичних угруповань тощо.

Крім того необхідно звернути увагу на те, що суспільним відносинам у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів не завжди заподіюється шкода

чи створюється загроза заподіяння шкоди. Наприклад, при порушенні правил експорту товарів, що підлягають державному експортному контролю продаж або передача товарів іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності може здійснюватися без вивезення цих товарів за межі митного кордону України. Тому ми не можемо визнавати ці відносини родовим або безпосереднім об'єктом.

У зв'язку з вищевикладеним вважаю, що родовим об'єктом злочину слід вважати громадську безпеку держави у сфері створення ракетного, ядерного, хімічного, інших видів зброї, військової та спеціальної техніки.

Викладене, на думку автора, дає підстави для наступних висновків:

1. Суб'єктами відповідних відносин є держава в особі органів законодавчої та виконавчої влади, з одного боку, та суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів або кінцеві споживачі товарів – з іншого. Предмет відповідних суспільних відносин – це товари, що підлягають державному експортному контролю, а саме товари військового призначення та подвійного використання. Соціальний зв'язок у цих правовідносинах виражається у діяльності їх учасників, яка спрямована на забезпечення нормального функціонування діяльності щодо міжнародної передачі товарів, які підлягають експортному контролю.

2. Родовим об'єктом слід вважати громадську безпеку держави у сфері створення ракетного, ядерного, хімічного, інших видів зброї, військової та спеціальної техніки. Безпосереднім об'єктом цього злочину слід визнавати суспільні відносини, що складаються у сфері міжнародної передачі товарів, що підлягають державному експортному контролю. Додатковими факультативними об'єктами можуть бути суспільні відносини у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів; суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці.

3. Ст. 333 КК України запропоновано розташувати у Розділі IX Особливої частини Кримінального кодексу України – Злочини проти громадської безпеки.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України від 21.04.2001. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2009. – 296 с.
2. Про внесення зміни до статті 333 Кримінального кодексу України : Закон України від 14.03.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 26. – Ст. 198.
3. Уголовный Кодекс Украины: Научно-практический комментарий / [Под ред.. С. С. Яценко, В. И. Шакун]. – К. : Правові джерела, 1998. – 1088 с.
4. Про затвердження порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 №1807 //
5. Про затвердження порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 //
6. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 15.03. 2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 23. – Ст. 148.

Самойлова Е. С. Особенности объекта преступления, предусмотренного ст. 333 Уголовного кодекса Украины / Е. С. Самойлова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия: Юридические науки. – 2010. – Т. 23 (62). № 1. 2010. – С. 287-293.

В статье рассматривается объект преступления, предусмотренного ст. 333 Уголовного кодекса Украины (нарушение порядка осуществления международных передач товаров, которые подлежат

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 333 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ

государственному экспортному контролю). Исследуется структура объекта указанного преступления, определяется место ст. 333 УК Украины в структуре Особенной части Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: Объект преступления, товары, которые подлежат государственному экспортному контролю, общественная безопасность, товары двойного использования, товары военного назначения.

Samoylova E. Peculiarities of the object of crime contemplated by article 333 of the Criminal Code of Ukraine / E. Samoylova // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2010. – Vol. 23 (62). № 1. 2010. – P. 287-293.

In the article the object of the crime stipulated by the Article 333 the Criminal Code of Ukraine (order breach of international transfer of goods which are subjects to the state export control) is considered. The object structure of the mentioned crime is examined, the place of the Article 333 in the structure of the Special part of the Criminal Code of Ukraine is determined.

Keywords: Target of a crime, goods, which are subjects to the state export control, public safety, goods of double usage, military goods.

Надійшла до редакції 21.04.2010 р.